

24 (2020) nr 1-2 (55-56), s. 119-121

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2020.55-56.1-2.9>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

ks. Wojciech KućkoORCID <https://orcid.org/0000-0003-4271-8478>

Wydział Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie

e-mail: w.kucko@uksw.edu.pl

Jan Polák, *Toccamenti proibiti. Aspetti antropologici ed etici della masturbazione*, Edizioni Sant'Antonio, Beau Bassin 2018, ss. 131.

Revolucja seksualna objawiła i znacząco rozszerzyła różne problemy związane z przekazywaniem życia, a także z ludzką seksualnością. Dla wielu, nie tylko wierzących, trudne są do przyjęcia dotychczasowe, sprawdzone argumenty ukierunkowane na poszanowanie sfery seksualnej i promowanie jej właściwego rozwoju. Tym bardziej aktualne i pożądane wydaje się poszukiwanie nowych form opisu i oceny moralnej zjawisk i zachowań dotyczących ludzkiej seksualności. Bardzo trudnym tematem w tej dziedzinie jest zagadnienie oceny etycznej masturbacji, przez jednych traktowane jako zwykły sposób zaspokojenia popędu seksualnego, przez innych zaś rzeczywistość demonizowana i naznaczona różnymi wypaczeniami. Ogromny wpływ na ocenę moralną mają w tej dziedzinie współczesne środki społecznego przekazu, a zwłaszcza Internet.

W tym kontekście bardzo ważna wydaje się praca czeskiego kapłana, ks. Jana Poláka, będąca owocem jego badań naukowych podczas studiów w Accademia Alfonsiana – Wyższym Instytucie Teologii Moralnej w Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, która powstała z pomocą wybitnego włoskiego bioetyka i teologa moralisty o. prof. Maurizio Faggioniego OFM.

Opublikowana we włoskim wydawnictwie Edizioni Sant'Antonio, licząca 131 stron książka w języku włoskim, zawiera cztery rozdziały, w których w sposób logiczny i konsekwentny zaprezentowano badaną materię.

W rozdziale pierwszym opisany został fenomen masturbacji, jego istota, częstotliwość występowania, a przede wszystkim psychodynamika w różnych okresach rozwoju: w okresie karmienia, dzieciństwa i dojrzewania, w dorosłości, w starości, a także w kontekście uzależnień. Jak wynika z przedstawionych badań, termin łac. *masturbatio* po raz pierwszy pojawia się w dziele rzymskiego pisarza Marziała, zaś *onanizm* pochodzi od Onana, o którym traktuje Rdz 38,8-10. Wskazano także wiele innych określeń: nieczystość, polucja, autoerotyzm, autoseksualizm czy ipsacja. Autor przedstawił także badania statystyczne, w świetle których zauważył m.in., że masturbację częściej praktykują mężczyźni niż kobiety.

W kolejnym, najobszerniejszym rozdziale, można odnaleźć informacje o źródłach biblijnych i innych tekstach teologicznych, traktujących o masturbacji. Wskazano różne źródła pozabiblijne na ten temat (greckie, rzymskie, żydowskie). W kwestii tekstów biblijnych ukazano kontekst, który jest ważny dla właściwego ich rozumienia. Zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie nie można znaleźć wyraźnego potępienia masturbacji, jednak właściwa interpretacja przesłania biblijnego lokuje pytanie o jej moralność w kontekście szerszego problemu zachowywania czystości ciała. W okresie patrystycznym autorzy mierzyli się z poważnymi grzechami publicznymi

w dziedzinie nieczystości, dlatego mniejszą uwagę przykładano do grzechów prywatnych. Nowy punkt widzenia problemu wprowadzili natomiast mnisi anglosascy i celtyccy, wraz z których działalnością rozpowszechniły się w Kościele *libri poenitentiales*, zawierające wykazy także grzechów masturbacji. W średniowieczu, m.in. dzięki pismom Piotra Damianiego (†1072), zaczęto rozróżniać używanie seksualności w sposób zgodny z naturą oraz z nią niezgodny; do tych ostatnich należałaby także masturbacja. W podobny sposób ocenił ten grzech św. Tomasz z Akwinu. W epoce współczesnej, wraz z wydaniem w 1710 r. pseudonaukowego dzieła *Onania* rozpoczęła się swoista „obsesja na punkcie domniemanego niebezpieczeństwa fenomenu masturbacji” (s. 55) i zawierającego opisy kontrowersyjnych terapii, mogących rzekomo wyleczyć z nawyku masturbacji. Pierwsze zmiany tego paradygmatu nastąpiły dopiero w końcu XIX w. – zaczęto mówić o psychologicznych wymiarach problemu i okolicznościach łagodzących odpowiedzialność, niemniej jednak jego ocena moralna pozostawała ciągle niezmienna.

Trzeci rozdział to analiza aspektów antropologicznych i etycznych w świetle współczesnych badań interdyscyplinarnych. W 1897 r. Święta Kongregacja Inkwizycji na pytanie o dopuszczalność sztucznego zapłodnienia kobiety odrzuciła tę możliwość właśnie ze względu na sposób pobrania nasienia męskiego. Przed Soborem Watykańskim II znacząca większość teologów potępiała masturbację. Po Soborze temat ten został poruszony w wielu dokumentach papieży i dykasterii watykańskich, spośród których w książce przywołano i omówiono m.in.: *Wskazania wychowawcze dla formacji do celibatu kapłańskiego* (1974), *Persona humana* (1974), *Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości* (1983), *Katechizm Kościoła katolickiego* (1992), *Veritatis splendor* (1993). W ich świetle każdy przypadek grzechu masturbacji wymaga oddzielnego rozstrzygnięcia i wzięcia pod uwagę wielu okoliczności. Na podstawie tekstu *Persona humana* ks. Polák skonkretyzował obecne nauczanie moralne Kościoła katolickiego w tej materii: 1) masturbacja jest aktem obiektywnie nieuporządkowanym; 2) ciężkość tego aktu może być subiektywnie pomniejszona; 3) do przezwyciężenia tego grzechu można dążyć posługując się środkami naturalnymi (zwłaszcza zaparciem się siebie) i nadprzyrodzonymi (głębokie życie religijne) (por. s. 84). Wspomniano również odmienne, liberalne stanowiska teologiczne, np. uznanie aktywności autoerotycznej za obiektywnie neutralną lub rozważanie jej w kontekście „opcji fundamentalnej” (przez np. Charlesa Currana) – obydwie poglądy zostały odrzucone w dokumencie *Persona humana*. Można natomiast rozważać różne okoliczności zmieniające odpowiedzialność moralną tego typu czynów, jak np. masturbacja w okresie dojrzewania, kompensacja, swoista konieczność, nastawienie hedonistyczne, patologia lub z powodów medycznych. Ta ostanía została również omówiona w tekście wraz ze wszystkimi obiekcjami moralnymi materii.

Ostatni, czwarty rozdział, zawiera *Wskazania duszpasterskie* w pomocy w pokonywaniu grzechu masturbacji różnych grup osób: młodzieży w okresie dojrzewania i osób stanu wolnego, masturbacji w życiu osób w związkach małżeńskich, osób konsekrowanych (seminarzystów, nowicjuszy i nowicjuszek, kapłanów i osób konsekrowanych, sióstr zakonnych). Konieczne jest w tych przypadkach wzięcie pod uwagę osobistej historii osoby, jej dotychczasowych zmagania z grzechem, kondycji psychicznej i innych faktorów, mogących z znaczący sposób wpłynąć na ocenę winy osobistej. Jeśli więc podmiot moralny nie działałby w stanie całkowitej świadomości i dobrowolnie, wówczas w przypadku masturbacji nie popełniałby grzechu ciężkiego. Nie można jednak zapominać, że istnieją przypadki, w których masturbacja jest grzechem ciężkim, przede wszystkim w kontekście wielu współczesnych form hedonistycznego podejścia do życia. Zdaniem ks. Poláka zawsze ważne jest właściwe kierownictwo duchowe. Otwarta ponadto pozostaje kwestia dalszych poszukiwań sposobów pobierania nasienia dla celów prawdziwie medycznych, które byłyby jednocześnie zgodne z wymaganiami etycznymi.

Studium ks. Jana Poláka na temat etycznych aspektów masturbacji jest ważnym głosem teologa moralisty we współczesnej dyskusji bioetycznej, w której istotne jest poszukiwanie argumentów rozumowych, popartych także właściwymi racjami wynikającymi ze studium moralności chrześcijańskiej. Z pewnością ta oparta na zdrowej nauce katolickiej książka może posłużyć do lepszej pracy duszpasterskiej, przede wszystkim w sakramencie pokuty i kierownictwie duchowym, a także może pomóc wielu osobom we właściwej ocenie moralnej różnych wyzwań, związanych z realizacją seksualności ludzkiej.

Warto ponadto nadmienić, że w ostatnim czasie publikacja została wydana w języku czeskim (*Zakázané dotyky. Masturbace pohledem katolické morálky*, Červený Kostelec, Pavel Mervart 2019).